

Joachim Roman Bar

Nowy statut Rycerstwa Niepokalanej (M. I.) objawem rozwoju prawa kanonicznego

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 25/3-4, 101-106

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JOACHIM ROMAN BAR OFMConv.

NOWY STATUT RYCERSTWA NIEPOKALANEJ (M.I.) OBJAWEM ROZWOJU PRAWA KANONICZNEGO

Treść: Wstęp, I. Rys historyczny M.I., II. Potrzeba nowego statutu, III. Treść i znaczenie statutu.

Wstęp

Dnia 8 XI 1975 r. Stolica Apost.¹ zatwierdziła nowy statut² Rycerstwa Niepokalanej (Militiae Immaculatae), stowarzyszenia kościelnego założonego w 1917 r. przez bł. Maksymiliana Kolbego. Fakt ten zasługuje na uwagę nie tylko ze względu na znaczną liczbę członków M.I. i ośrodków miejscowych oraz krajowych, ale także z punktu widzenia rozwoju prawa kanonicznego w epoce posoborowej.

I. Rys historyczny M.I.

Należy przypomnieć że stowarzyszenie kościelne wiernych to dobrowolne zrzeszenie, założone lub zatwierdzone przez władzę kościelną, dla pielęgnowania doskonalszego życia chrześcijańskiego wśród członków, albo wykonywania jakiegoś dzieła zbożnego lub miłosiernego, albo wreszcie dla pomnożenia publicznego kultu³. Takie stowarzyszenia powstawały w Kościele od najdawniejszych czasów, gdyż historia stowarzyszeń kościelnych jest prawie tak długa jak historia Kościoła⁴. Trzeba bowiem pamiętać, iż szczególnym prawem przyznanym osobom świeckim (laikom) w Kościele jest prawo tworzenia stowarzyszeń, oczywiście z zachowaniem norm prawnych, jakie obowiązują w danym okresie życia Kościoła. Na powstanie konkretnych stowarzyszeń kościelnych

¹ Consilium pro Laicis, decr. 8 XI 1975, N. 2464 (75) S — 61, umieszczony na początku statutu.

² Tekst zob. np. *Miles Immaculatae*, *Bolletino di collegamento e d'informazione* 7 (1975) nr 4—5 s. 123—157.

³ Por. kan. 685.

⁴ Zob. np. Beil J., *Das kirchliche Vereinsrecht nach dem Codex iuris canonici*, Paderborn 1932 s. 13—18; De Angelis S., *De fidelium associationibus*, vol. I—II, Neapoli 1959.

wpływały okoliczności religijne i społeczne a nawet gospodarcze, wybitne jednostki z laickatu albo z kleru, założyciele niektórych zakonów itp.

Rycerstwo Niepokalanej czyli Milicja Niepokalanej (*Pia unio „Militiae Mariae Immaculatae”*) powstało⁵ w Rzymie w kaplicy Międzynarodowego Kolegium Serafickiego zakonu oo. franciszkańców (braci mniejszych konwentualnych) przy ulicy S. Teodoro 42, w dniu 16 X 1917. Pierwsi członkowie to zakonnicy klerycy teologowie, w liczbie siedmiu, których zorganizował bł. Maksymilian Kolbe, przebywający wówczas jako kleryk na studiach w tymże Kolegium.

Pobożny związek M.I. jako cel postawił sobie szerzenie kultu N. Maryi P. Niepokalanej i naśladowanie Jej cnót oraz staranie się o nawrócenie grzeszników. Członkowie poświęcali się Matce Bożej w dniu przyjęcia do Rycerstwa, mieli stałe nosić medalik N.M.P. Niepokalanej, przynajmniej raz na dzień odmówić akst strzelisty „O Maryjo bez grzechu poczęta itd”, a nadto używać innych godziwych środków, aby osiągnąć cel stowarzyszenia.

Organizacja stowarzyszenia miała być bardzo prosta, zgodnie z zasadami prawa kanonicznego obowiązującym pobożne związki, przewidywała jednak centra narodowe i międzynarodowe, oprócz ośrodków miejscowych, a łączność między członkami miała utrzymywać głównie prasa stowarzyszenia.

Dzięki poparciu wikariusza generalnego zakonu, o. Dominika Tavani, stowarzyszenie otrzymało od papieża Benedykta XV błogosławieństwo papieskie na piśmie dnia 4 IV 1918, a kanoniczną erekcję na mocy dekretu kardynała Bazylego Pompilj, wikariusza Rzymu, dnia 2 I 1922. Odpusty członkom stowarzyszenia nadał pap. Pius XI w 1926 roku⁶. Tenże papież w roku następnym⁷ podniósł rzymską siedzibę stowarzyszenia do godności związku macierzystego (*unio primaria*).

Stowarzyszenie dość szybko rozszerzyło się we Włoszech i zaraz po pierwszej wojnie światowej zaczęło się przyjmować zwłaszcza w Polsce, Rumunii, Belgii, Holandii i Stanach Zjedn. Ame-

⁵ Historia M.I. posiada już obfitą literaturę, wspomnę tylko niektóre pozycje: Stano C., *Piae Unionis marialis „Militiae Mariae Immaculatae” prima quinque lustra (1917—1942)*, Miscellanea Francescana 42 (1942) 175—203; Blasucci A., *L’Immacolata e la sua Milizia*, Napoli 1965; Botticella S., *La Milizia dell’Immacolata, sintesi storica di cinquant’anni di vita*, parte I—II, Roma 1971 (obszerna bibliogr. na s. 378—390). W języku polskim jest przygotowane do druku obszerne dzieło o. J. Domańskiego (maszynopis w Niepokalanowie).

⁶ Pius XI, breve *Pia Unio*, 18 XII 1926, drukowane w *zasop. Coment. OFMConv.* 39 (1942) 175—177.

⁷ Pius XI, breve *Die XVIII mense Decembris*, 24 IV 1927, drukowane w *zasop. Commentarium OFMConv.* 24 (1927) 148—149 i tamże 39 (1942) 178.

ryki Półn. Do 1941 r. było założonych 70 ośrodków miejscowych i kilkanaście centrów narodowych. Z czasopism bardziej znane były „Il Cavaliere dell'Immacolata”, „Rycenz Niepokalanej”, „Miles Immacolata”, „Kronika seraficka” (USA), „Seiibo no Kishi” (Japonia).

Stopniowo Rycerstwo stawało się ruchem masowym, rozporządzającym popularną prasą, głównie miesięcznikami, posiadało różnego rodzaju książki i broszury propagandowe. Natomiast strona organizacyjna nie wyszła poza stadium początkowe. Rozwój M.I. i jej wpływ zależał głównie od wybitniejszych i gorliwych jednostek, które szerzyły kult N. Maryi P. i ideologię M.I.

Wybuch drugiej wojny światowej zahamował albo zawiesił działalność wydawniczą Rycerstwa. W tym czasie ustały prawie kontakty międzynarodowe, wielu członków M.I. straciło życie, zginął także w Oświęcimiu dnia 14 VIII 1941 Założyciel M.I. Dzięki jednak staraniom „Prymarii” w Rzymie⁸ i zrozumieniu ze strony przełożonego generalnego zakonu, którym wtedy był o. Beda Hess, na 25-lecie powstania M.I. został wydany w 1942 r. obszerny statut M.I., zatwierdzony 24 III 1942 przez kard. Franciszka Marchetti Selvaggiani, wikariusza Rzymu⁹. Powołano do życia w kwietniu 1942 r. Dyрекcję generalną M.I., która mogła zająć się lepszym rozwojem stowarzyszenia¹⁰.

Od 1945 r., po ustaniu działań wojennych i po otwarciu procesu beatyfikacyjnego o. Kollbego, rozpoczął się nowy i szybki rozwój M.I. na całym świecie. Zainteresowanie osobą bł. Maksymiliana przeniosło się i na M.I., napisano wiele dzieł i broszur, powstało jedno zakonne zgromadzenie żeńskie (Japonia) i dwa instytuty świeckie (Włochy), odbyły się liczne zjazdy, kongresy i dyskusje. Na beatyfikację (17 X 1971) Założyciela M.I. przyjechali do Rzymu członkowie M.I. prawie ze wszystkich krajów, było wiadczone, że M.I. stała się w Kościele ruchem masowym.

II. Potrzeba nowego statutu

Przepisy kodeksu prawa kanonicznego o stowarzyszeniach kościelnych są wystarczające dla małych organizacji, działających w określonym miejscu. Dla organizmów większych, rozwiniętych, na-

⁸ Botticella, *La Milizia dell'Immacolata*, II s. 13—19.

⁹ Tekst w jęz. włoskim i łac. w czasop. *Commentarium OFMConv.* 39 (1942) 168—175. Wydanie w jęz. włoskim w formie brosz.: *Statuto e norme direttive di organizzazione e di azione della Pia Unione „Milizia di Maria Immacolata”*, Padova 1946; *Statuto e norme direttive della Milizia di Maria Immacolata*, Roma 1966.

¹⁰ Zob. dekrety Generała Zakonu w *Comment. OFMConv.* 39 (1942) 179—180.

leżało szukać nowych form. Przykładem mogły służyć liczne zrzeszenia świeckie, naukowe, kulturalne, społeczne itp. działające na terenie całego państwa. Tak już przy organizowaniu „Akcji katolickiej” stworzono nowe formy, nie objęte kodeksem prawa kanonicznego.

Rycerstwo Niepokalanej stawiało się dość szybko ruchem masowym, trzeba było zachować związek między ośrodkami miejscowymi i krajowymi, utrzymać jedność w działaniu i ideologii. Statut zatwierdzony przez biskupa jednej diecezji, nawet tej, gdzie znajdowała się siedziba główna stowarzyszenia (sedes primaria), nie był wiążący dla biskupa innej diecezji. Dla zrzeszenia, rozwijającego się w wielu diecezjach i krajach, konieczny był statut zatwierdzony przez Stolicę Apost. Brak tego rodzaju statutu odczuwali ludzie zajmujący się M.I. i przełożeni zakonu franciszkańskiego, którzy poczuli się do roztaczania opieki nad całym ruchem M.I. Wprowadzie statut, zatwierdzony w 1942 r. przez Wikariat Rzymu, wprowadził nieco elementów, które przyczyniły się do ujęcia ruchu M.I. w lepsze formy organizacyjne, jednak prawne znaczenie miał tylko dla diecezji rzymskiej.

Nadto w związku z przebytą drugą wojną światową, ze zmianą warunków społecznych i kulturalnych, z pośmiertnym oddziaływaniem bł. Maksymiliana a także w związku z Soborem Watykańskim II i powszechną odnową instytucji kościelnych, trzeba było pomyśleć o nowym statucie M.I. Już dnia 8 XII 1967 pisał generał zakonu, o. Bazyli Heiser, w liście wydanym z okazji złotego jubileuszu założenia Rycerstwa Niepokalanej¹¹: „Uważamy, że także dziś można stwierdzić aktualność, potrzebę i trwałość zasadniczego ducha, programu i głównych norm M.I., nie mówiąc już o chrystocentrycznej bazie maryjno-franciszkańskiego orędzia o. Maksymiliana, choć z góry oczywiście zakładamy konieczność pewnych zmian w M.I. (np. niektórych wyrażań, sformułowań, metod) i dostosowania się do dzisiejszych warunków, przede wszystkim w duchu Soboru Watykańskiego II, co zresztą przeprowadzają wszystkie instytuty zakonne, a co by niewątpliwie dziś wykonał sam o. Maksymilian, sądząc po jego żywym i przewidującym umyśle”.

Kapituła generalna oo. franciszkanów odbyta w Asyżu w 1972 roku nakazała w jednej ze swoich uchwał¹² postarać się o ułożenie nowego statutu M.I. i o zatwierdzenie go przez Stolicę Apost. Przygotowaniem tekstu statutu zajęła się Dyrekcja Generalna M.I. Tekst przedyskutowany na zebraniu zarządu generalnego zakonu,

¹¹ Tekst listu wydany w formie broszury i w piśmie urzędowym *Commentarium OFMConv.* 65 (1968) 55—63. Zdanie cytowane znajduje się na s. 58.

¹² Zob. *Commentarium OFMConv.* 69 (1972) 274.

został przekazany w 1974 r. Radzie do Spraw Laikatu (Consilium pro Laicis) w Kurii Rzymskiej. Po dłuższych dyskusjach i uzgodnieniach, otrzymał statut M.I. dnia 8 XI 1975 zatwierdzenie Stolicy Apost., tytułem próby. Jest to zgodne z praktyką Kurii Rzymskiej, gdy chodzi o teksty prawne: zostawia się pewien okres czasu, celem udoskonalenia tekstu, zanim otrzyma ostateczne zatwierdzenie.

III. Treść i znaczenie statutu

Dokument zatwierdzający statut M.I. posiada trzy części: Rys historyczny M.I., program oryginalny M.I., właściwy Statut M.I.

Rys historyczny trzeba traktować jako wstęp, który wyjaśnia okoliczności powstania M.I., mówi o Założycielu i o dotychczasowych statutach M.I.

Program oryginalny jest zamieszczony ze względów historycznych, ale także ma przypominać pierwotną myśl Założyciela. Oczywiście nie otrzymał obecnie nowego zatwierdzenia, jedynie ma służyć do zachowania pierwotnego ducha M.I.

Właściwy statut, zatwierdzony przez Stolicę Apost. składa się z 45 numerów (artykułów) zgrupowanych w siedmiu rozdziałach: a) o istocie M.I. (n. 1—4), b) o celu (n. 5—8), c) o formacji członków (n. 9—16), d) o apostołstwie (n. 17—27), e) o ustroju wewnętrznym (n. 28—35), f) o zarządzie (n. 36—43), g) o prawnej mocy norm statutu (n. 44—45).

Na podstawie tego statutu może obecnie M.I. zachować prawną łączność między wszystkimi ośrodkami, zdobyła jednolite kierownictwo, może z większym skutkiem osiągnąć zamierzone cele apostołskie.

Gdy chodzi o ośrodki miejscowe, statut zachował przepisy obecnego kodeksu prawa kanonicznego, nie naruszył uprawnień biskupów w ich diecezjach.

Nowy statut usankcjonował to co praktycznie już było stosowane w działalności i organizacji Rycerstwa:

- 1) złączył naczelne kierownictwo Rycerstwa z zakonem oo. franciszkanów (OFMConv.),
- 2) podkreślił międzynarodowy charakter Rycerstwa, stąd uznał istnienie centrów krajowych i dyrekcji generalnej.

Następnie wniósł statut pewne nowe elementy:

- 1) przyznał osobowość prawną dyrekcji generalnej i centrom narodowym,
- 2) cel M.I. ujął na szerszej platformie stworzonej dla apostołatu świeckich przez Sobór Watykan II,
- 3) podkreślił rolę i sposób formacji duchowej członków M.I.

Dla rozwoju prawa kanonicznego, w dobie jego odnowy, statut

M.I. może być przykładem, w jaki sposób należy zmienić obecne normy o stowarzyszeniach kościelnych¹³. Z jednej strony można w dalszym ciągu zachować przepisy o związaniu stowarzyszenia z konkretnym miejscem, z drugiej strony jest możliwość tworzenia centrów kierowniczych i ożywiających aktywność stowarzyszenia bez naruszania jurysdykcji ordynariuszy miejscowych. W taki sposób będzie można łatwiej osiągnąć cel stowarzyszenia i umożliwić mu oddziaływanie w szerszym zakresie.

Le nouveau statut de l'association „Pia unio Militiae Mariae Immaculatae”

L'association „Pia unio Militiae Mariae Immaculatae” (M.I.), fondée à Rome le 16 octobre 1917 par le bienheureux Maximilien Kolbe, s'est développée en plusieurs pays et compte actuellement quelques millions de membres et plusieurs centaines de centres. Pour garder son unité et en vue d'accroître son apostolat, l'association avait besoin d'un nouveau statut, approuvé par le Saint-Siège, statut qui compléterait les normes juridiques du code du droit canon et donnerait une base juridique à l'existence et à l'activité des centres nationaux et de la centrale internationale. Il fallait également procéder à un rapprochement des méthodes de l'activité de la M.I. aux indications du Concile Vatican II. Le nouveau statut fut approuvé par le Saint-Siège le 8 novembre 1975.

L'auteur de cet article donne une esquisse historique de la M.I. et présente la signification du dit statut.

¹³ Inny przykład w tej dziedzinie, to statut *Apostolstwa Modlitwy* zatwierdzony przez Stolicę Apost. w 1968 r. Ten dokument miała przed oczyma Dyrekcja Gener. M.I., gdy pracowała nad projektem nowego statutu M.I.